

PSY252

Statistická analýza dat v psychologii II

Seminář 3

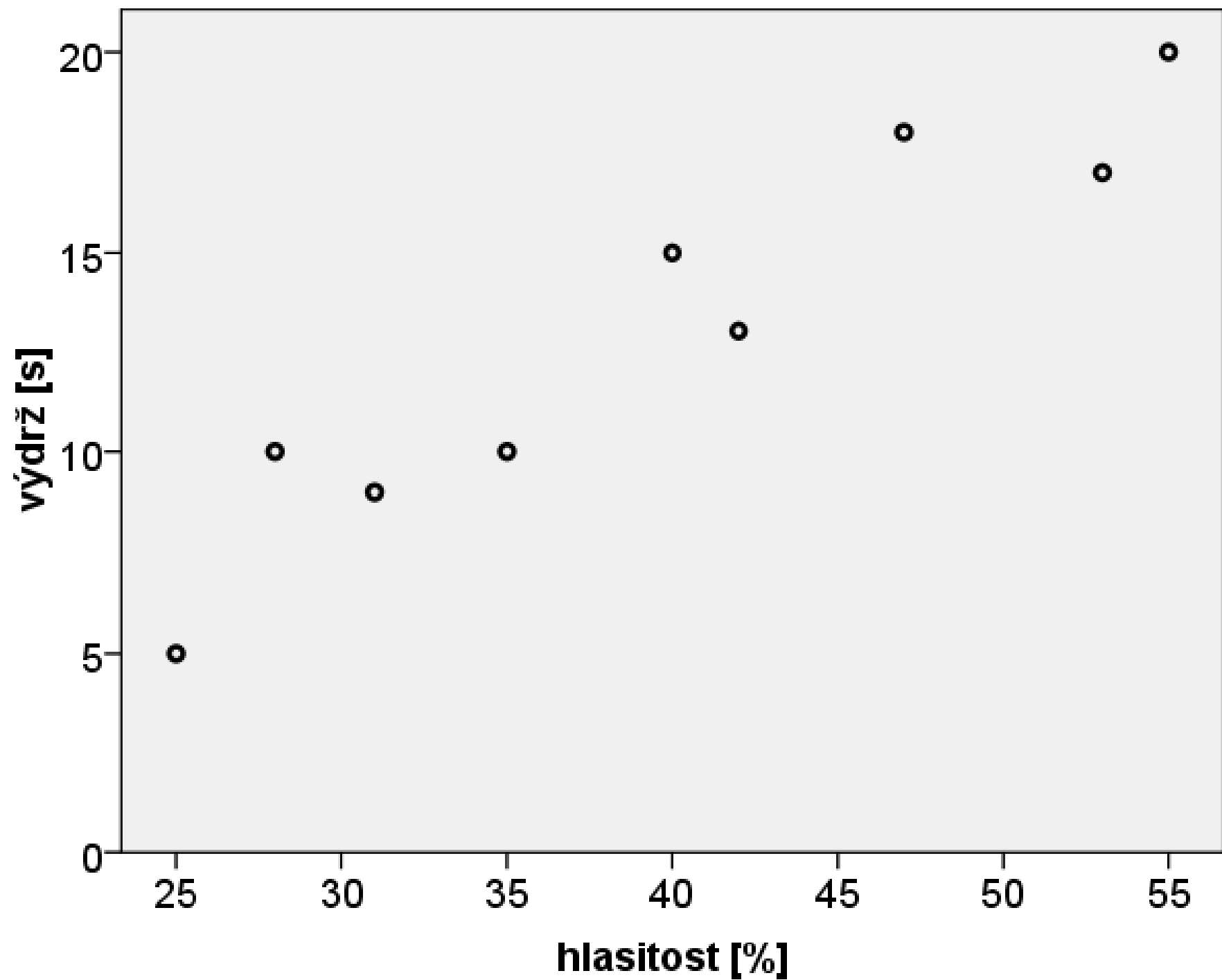
{Mnohonásobná, vícenásobná} **lineární regrese**

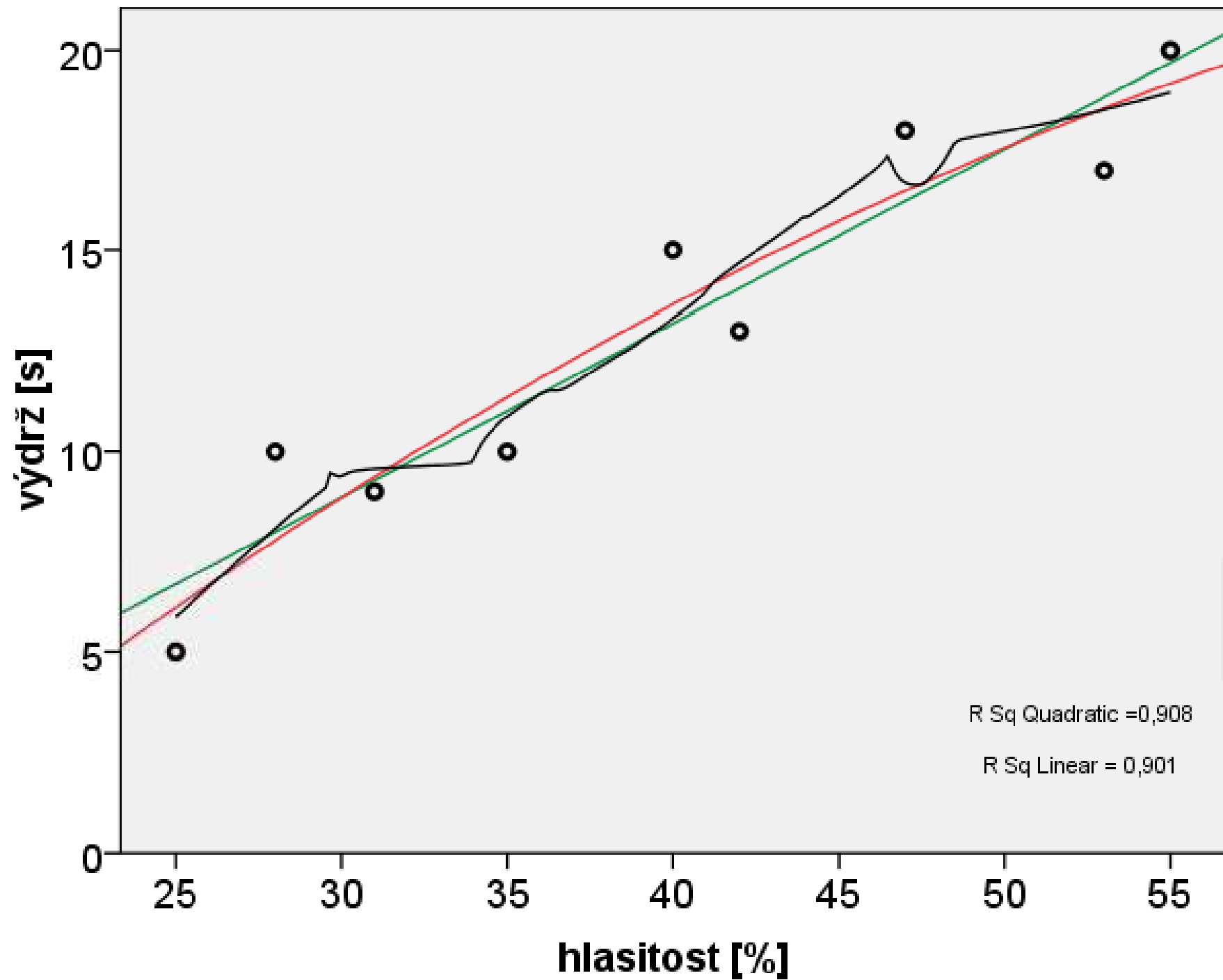
Multiple linear regression

Dlouhodobá adaptace sluchu

Lidé, kteří poslouchají osobní přehrávač na vysokou **hlasitost** [% z maxima přehrávače], **vydrží** nepříjemný hlasitý zvuk déle?

hlasitost [%]	výdrž [s]
25	5
31	9
55	20
42	13
47	18
53	17
40	15
35	10
28	10

Lineární regrese I. - MODEL

Je-li Pearsonova korelace dobrým popisem vztahu mezi dvěma proměnnými, lze popsat vztah mezi nimi lineární funkcí

$$Y' = a + bX$$

b – směrnice

a – průsečík

$$Y = Y' + e$$

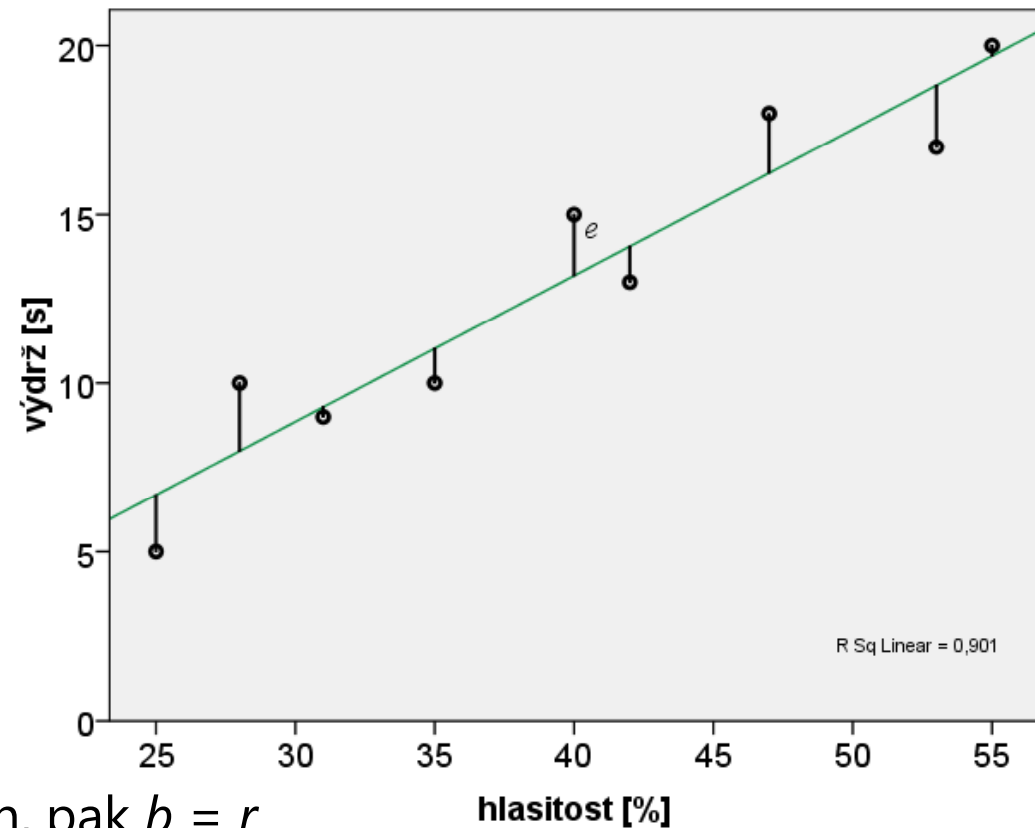
$$Y = a + bX + e$$

Odhad metodou
nejmenších čtverců

$$b = r_{xy}(s_y/s_x)$$

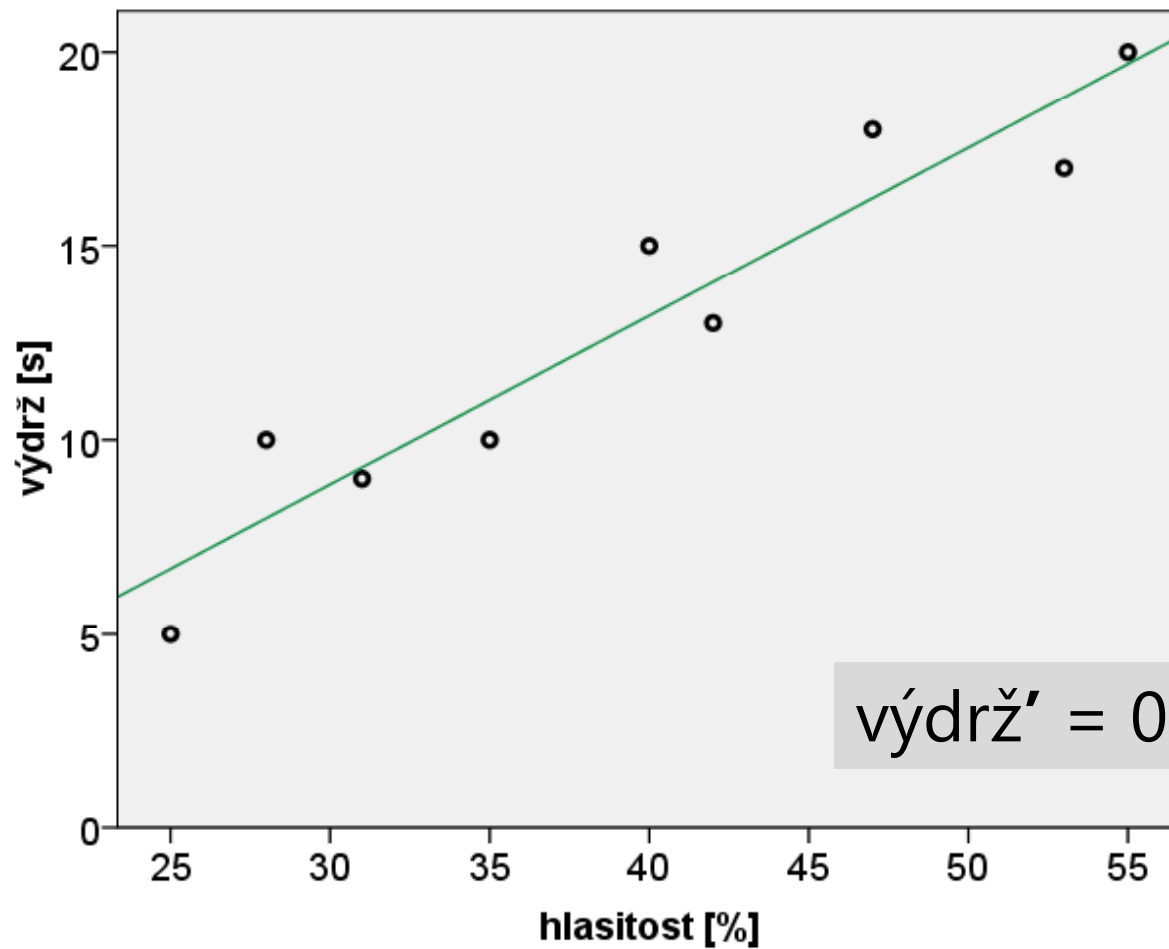
$$a = m_y - bm_x$$

Jsou-li X a Y vyjádřeny v z-skórech, pak $b = r_{xy}$

AJ: slope, intercept, least squares (estimation), regression coefficients (a,b)

Lineární regrese II. – příklad

$$m_h = 39,6$$

$$s_h = 10,7$$

$$m_v = 13,0$$

$$s_v = 4,9$$

$$r = 0,95$$

$$\text{výdrž}' = 0,43 \cdot \text{hlasitost} - 4,15$$

Predikované hodnoty a rezidua

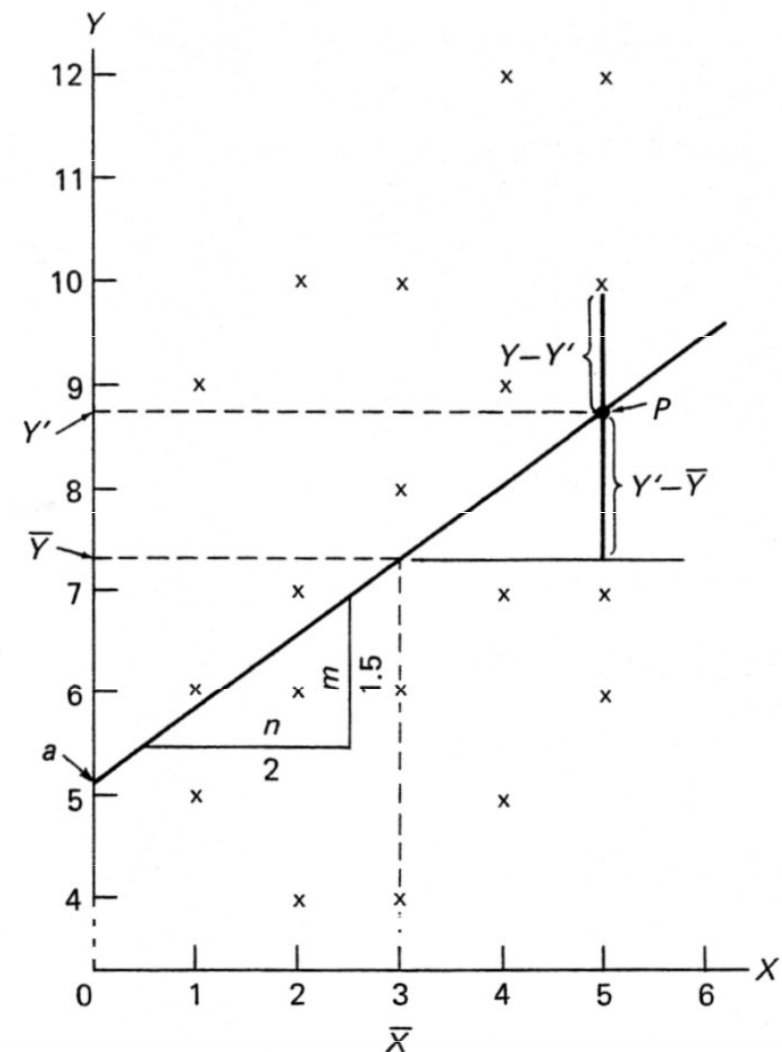
hlasitost [%]	výdrž [s]	výdrž' [s]	reziduum [s]
25	5	6,69	-1,69
31	9	9,29	-0,29
55	20	19,70	0,30
42	13	14,06	-1,06
47	18	16,23	1,77
53	17	18,83	-1,83
40	15	13,19	1,81
35	10	11,02	-1,02
28	10	7,99	2,01

Lineární regrese III. – úspěšnost predikce

$$s_{reg}^2 = \frac{\sum (m_y - Y')^2}{n-1} \quad s_{res}^2 = \frac{\sum (Y - Y')^2}{n-1}$$

$$s_y^2 = \frac{\sum (Y - m_y)^2}{n-1}$$

- $s_y^2 = s_{reg}^2 + s_{res}^2$ ($SS_y = SS_{res} + SS_{reg}$)
- $R^2 = s_{reg}^2 / s_y^2$
- Koeficient determinace (R^2)
 - Podíl rozptylu vysvětleného modelem
 - Je ukazatelem kvality, úspěšnosti regrese
 - Vyjadřuje shodu modelu s daty
- Pro jednoduchou lin. regr. platí $R^2 = r^2$

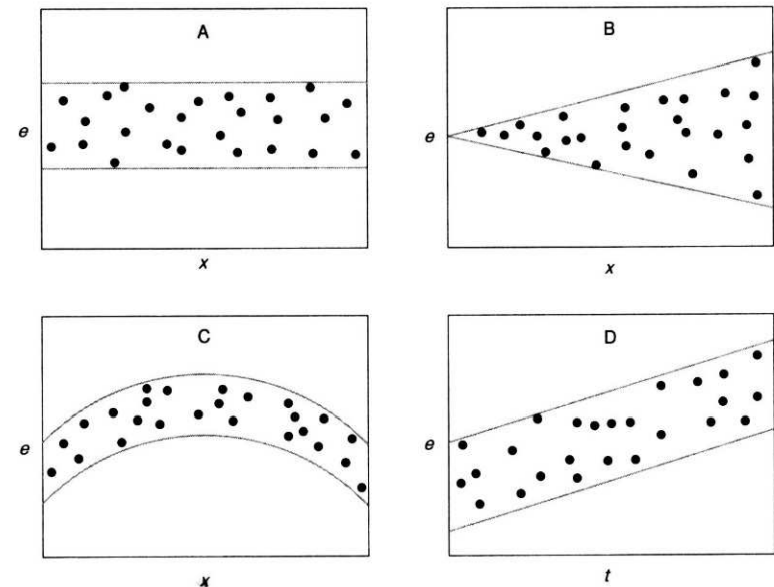

AJ: regression and residual variance (sum of squares), explained variance, **model fit with the data**, coefficient of determination (R square)

Lineární regrese IV. – předpoklady, platnost

Předpoklady oprávněnosti použití lineárního modelu

- jako u Pearsonovy korelace
- konceptuální předpoklad: vztah je ve skutečnosti lineární
- rezidua mají normální rozložení s průměrem 0
- homoskedascita
 - =rozptyl reziduí (chyb odhadu) se s rostoucím X nemění

- Platnost modelu je omezena daty, z nichž byl získán, a teorií.
 - Extrapolace, neoprávněná extrapolace (≈jako generalizace nad rámec empirických dat)
 - Pozor na odlehlé hodnoty – jako u všech ostatních momentových statistik

Mnohonásobná lineární regrese

K čemu je?

- Jak moc přispívá proměnná X k predikci jevu Y ?
 - Inkrementální validita
 - Liší se muži a ženy v proměnné Y , i když zohledníme intervenující proměnnou Z ?
 - Statistická kontrola
 - Je měřítko A lepším prediktorem než B ? (lépe pomocí r)
-

Mnohonásobná lineární regrese

- Počet prediktorů není omezen

- $Y = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + \dots + b_mX_m + e$

- Problémy plynoucí z většího množství prediktorů

- Výpočetní komplikace
 - Korelace mezi prediktory komplikují interpretaci – (multi)kolinearita
 - Otázka „pořadí“ prediktorů
 - Možnost neintuitivních výsledků – př. Suprese

 - Více příležitostí k rybaření
 - Méně příležitostí si uvědomit omezenost modelu
 - Množství dat více motivuje k přeskočení detailního se seznamování s daty a prozkoumávání naplnění předpokladů
-

Příklad Long1

- záv: deprese
 - pred: selfe, effi, duv_r, duv_v

 - Celý soubor
-

MLR: Interpretace regresních koeficientů

$$Y = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + \dots + b_mX_m + e$$

- **B_i ; b_i** vyjadřuje nárůst Y' při nárůstu X_i o jednu jednotku; v jednotkách Y , při kontrole všech ostatních prediktorů (\approx semiparciální korelace); jedinečný přínos
 - K porovnání síly prediktoru v různých skupinách, modelech, vzorcích
 - **β_i ; b_i^* ; **BETA**** vyjadřuje nárůst Y' při nárůstu X_i o 1; jsou-li X_i i Y standardizovány, při kontrole všech ostatních prediktorů (\approx semiparciální korelace); jedinečný přínos
 - k porovnání prediktorů mezi sebou v rámci jednoho modelu
 - k porovnání různě operacionalizovaného prediktoru v různých modelech
 - ukazatel velikosti účinku
 - **b_0** – obtížně interpretovatelný průsečík ... leda by prediktory byly **centrované**
 - V různých modelech nemusí být vliv prediktoru stejný
-

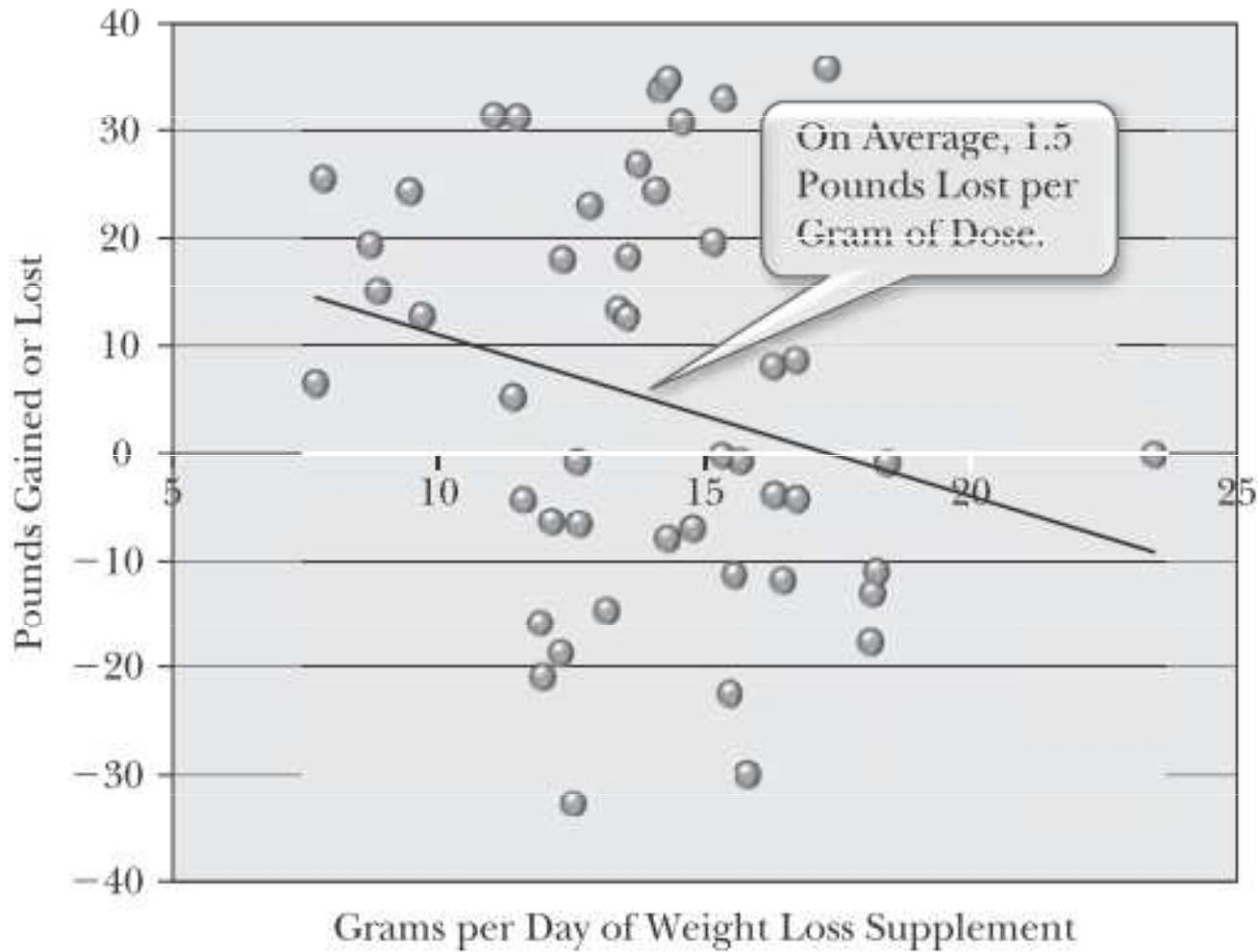
Hrátky s prediktory

Prediktory lze do modelu vložit všechny najednou, jednotlivě, nebo po skupinkách

Porovnáváme tak vlastně mnoho modelů lišících se zahrnutými prediktory.

- Vše najednou = ENTER
 - Postupně po jednom = FORWARD
 - Vše a postupně ubírat = BACKWARD
 - Po blocích, blockwise = ENTER + další blok
-

Suprese

Diagnostika 1: Outliery a vlivné případy

Nemají některé případy příliš velký vliv na výsledky regrese?

- Outliery – mohou zvyšovat i snižovat b
 - **Rezidua** – případy s vysokými r. regrese predikuje nejhůř, standardizovaná, studentizovaná ± 3
 - **Vlivné případy** – případy, které nejvíc ovlivňují parametry
 - Co se stane s parametry regrese, když případ odstraníme?
 - DFBeta – rozdíl mezi parametrem s a bez, standardizované > 1
 - DFFit – rozdíl mezi predikovanou hodnotou a predikovanou hodnotou bez případu (adjustovanou)
 - Cookova vzdálenost > 1
 - Leverage $> 2(k+1)/n$, kde k = počet prediktorů, n = velikost vzorku
 - Případy s vysokými rezidui či vlivné případy **NEODSTRAŇUJEME**
 - ...leďa by šlo o zjevnou chybu v datech či vzorku
 - ...leďa by nám šlo výhradně o zpřesnění predikce (nikoli o testy hypotéz)
-

Diagnostika 2: Kolinearita

- Když 2 prediktory vysvětlují tutéž část variability závislé, jeden z nich je téměř zbytečný
 - Komplikuje porovnávání síly preditorů
 - Snižuje stabilitu odhadu parametrů
 - V extrému (když lze jeden prediktor přesně vypočítat z ostatních) regresi úplně znemožňuje
-
- Korelace nad 0,9
 - **Tolerance (= $1/VIF$) cca pod 0,1**
 - (VIF (= $1/tolerance$) cca nad 10)
-

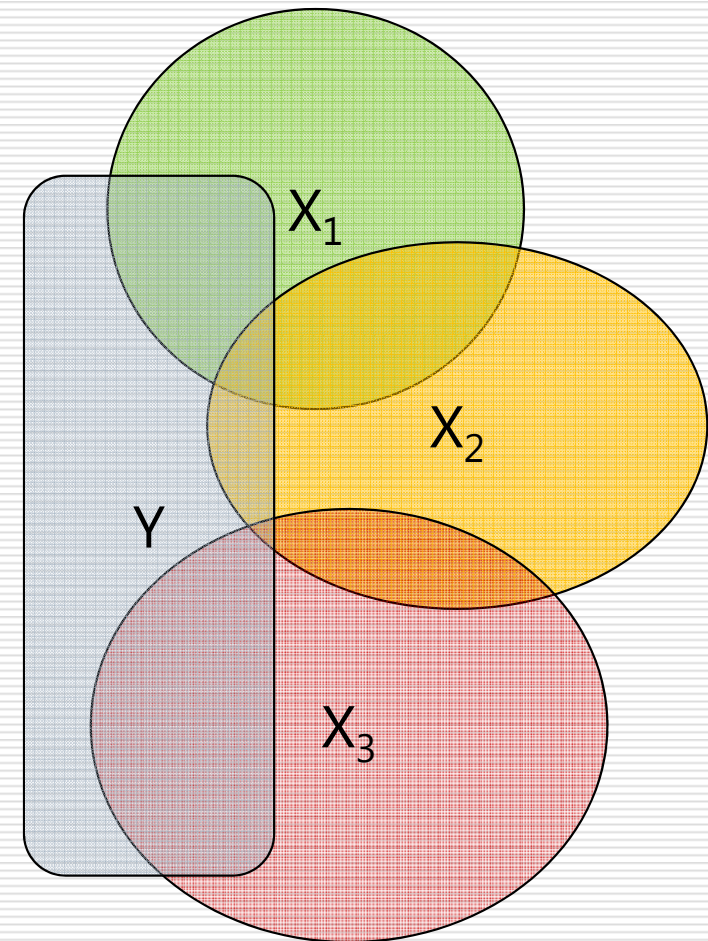
Diagnostika 3: Předpoklady regrese

- Závislá alespoň intervalová, prediktory intervalové i kategorické
 - Nenulový rozptyl prediktorů
 - Absence vysoké kolinearity (žádné $r > 0,9$, tolerance $< 0,1$)
 - Neexistence intervenující proměnné, která by korelovala se závislou i prediktory
 - Homoscedascita (scatterplot ZRESID x ZPRED, parciální scatterplot)
 - Nezávislost reziduí (Durbin-Watson = 2)
 - Normálně rozložená rezidua (histogram, P-P)
 - Nezávislost jednotlivých případů
 - Linearita vztahu
-

MLR: Shoda modelu s daty: R^2

- Část rozptylu Y vysvětleného dohromady všemi prediktory
- Predikční síla sady prediktorů
- Ukazatel velikosti účinku
- R : Mnohonásobná (multiple) korelace
- Vždy nadhodnocuje >> při replikaci vychází nižší R^2
 - shrinkage correction – Adjusted (upravené) R^2
 - Wherry (SPSS, Statistica) – kdybychom model dělali z cenzových dat
 - cross-validation
 - Stein (Field) – očekávané R^2 při replikaci
 - split-sample analýza

Síla testu a velikost vzorku v MLR

Přibývá nový faktor síly testu: **množství prediktorů**

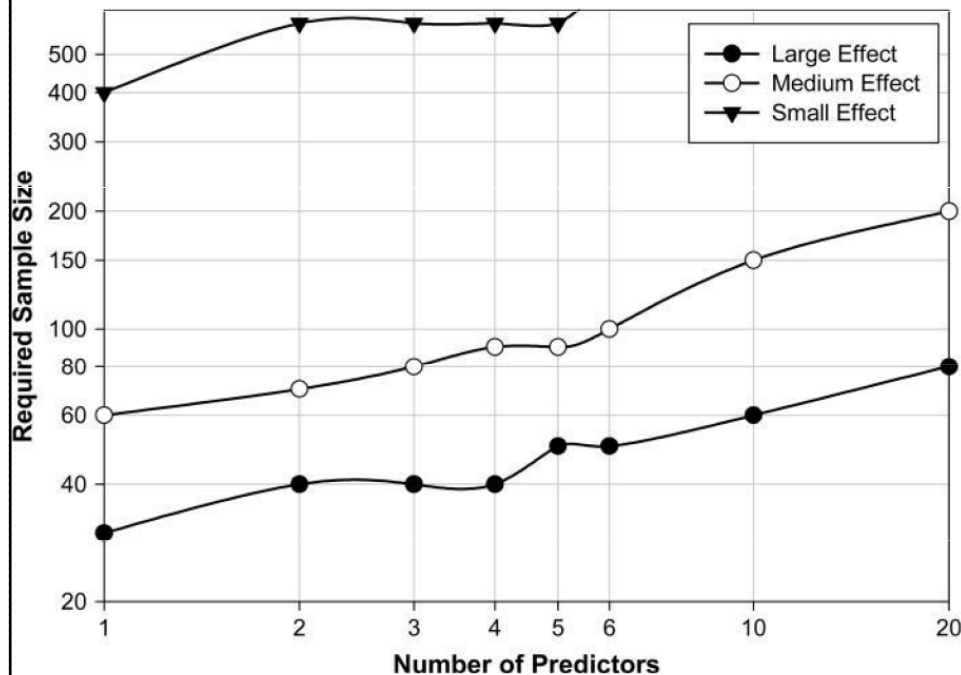

TABLE 5 Minimum R^2 That Can Be Found Statistically Significant with a Power of .80 for Varying Numbers of Independent Variables and Sample Sizes

Sample Size	Significance Level (α) = .01				Significance Level (α) = .05			
	No. of Independent Variables				No. of Independent Variables			
	2	5	10	20	2	5	10	20
20	45	56	71	NA	39	48	64	NA
50	23	29	36	49	19	23	29	42
100	13	16	20	26	10	12	15	21
250	5	7	8	11	4	5	6	8
500	3	3	4	6	3	4	5	9
1,000	1	2	2	3	1	1	2	2

Note: Values represent percentage of variance explained.
NA = not applicable.

Reportování MLR

□ Základ

- Popisné statistiky Y a X_i často s korelační maticí
 - Ujištění o naplnění předpokladů
 - Popis shody modelu s daty – R^2 , p (někdy i s F testem)
 - Přehled regresních koeficientů, b , β s jejich SE , popř. s intervaly spolehlivosti, nebo p
-

Hierarchická lineární regrese

- Bloková, se sadami (sets) prediktorů
 - Prediktory vkládáme po skupinách (popř. jednotlivě) v teoreticky zdůvodněném pořadí
 - Teoreticky zdůvodněné pořadí umožňuje rozdělit rozptyl Y na smysluplné části (variance partitioning)
 - Změna pořadí prediktorů změní velikost těch částí
 - Zajímá nás schopnost sady prediktorů vylepšit model
 - Srovnání různých oblastí vlivu na zkoumaný jev
 - Zkoumání inkrementální validity
-

Obvyklá řazení bloků

- Dle času, kauzální priority
 - Př. od dispozičním k situačním...
 - Od známých k neznámým vlivům
 - kontrola intervenujících proměnných
 - Minimalizace chyby 1. typu
 - Podle výzkumné relevance
 - Od ústředních po „co kdyby“; maximalizace síly
-

Obvyklý postup regresní analýzy

- Na základě teoretických rozvah stanovíme různé modely, jejichž srovnání je potenciálně zajímavé
 - Nejjednodušší srovnání je u hierarchických modelů, kdy je jeden model plně vnořen do následujícího – to umožňuje testovat inkrement R^2
 - Až v druhé řadě se zabýváme jednotlivými regresními koeficienty v modelu, který je nejúplnější/nejlepší
-

Zapojení kategorických prediktorů

Dummy coding -> dummy variables

- Pomocí $k-1$ kategorických proměnných
- Indikátorové kódování (indicator coding)
 - Referenční kategorie = 0
- Efektové kódování (effect coding)
 - Referenční kategorie = -1

Člen rodiny	Původní proměnná	Indikátorové kódování		Efektové kódování	
		Matka	Otec	Matka	Otec
Matka	1	1	0	1	0
Otec	2	0	1	0	1
Dítě	3	0	0	-1	-1

Interpretace vah dummy proměnných

□ $Y = b_0 + b_{A1}X_{A1} + b_{A2}X_{A2} + \dots + b_mX_m + e$

□ Po dosazení do regresní rovnice predikujeme člověku průměr jeho skupiny (pokud nejsou žádné další prediktory).

□ Indikátorové kódování

- b_{A_i} udává rozdíl průměrných hodnot Y mezi indikovanou skupinou a referenční skupinou; sig b_{A_i} znamená sig rozdílu
- b_{A_i} udává o kolik nám členství ve skupině zvyšuje/snižuje predikovanou hodnotu oproti referenční skupině
- b_0 udává (při absenci jiných prediktorů) průměr Y v referenční skupině

□ Efektové kódování

- b_{A_i} udává rozdíl průměrných hodnot Y mezi indikovanou skupinou a celkovým průměrem
 - b_0 udává (při absenci jiných prediktorů) celkový průměr
-

-
- záv: deprese
 - pred: selfe, effi3, duv_r, duv_v, pohlavi a mat99
 - Split podle kohorty
-

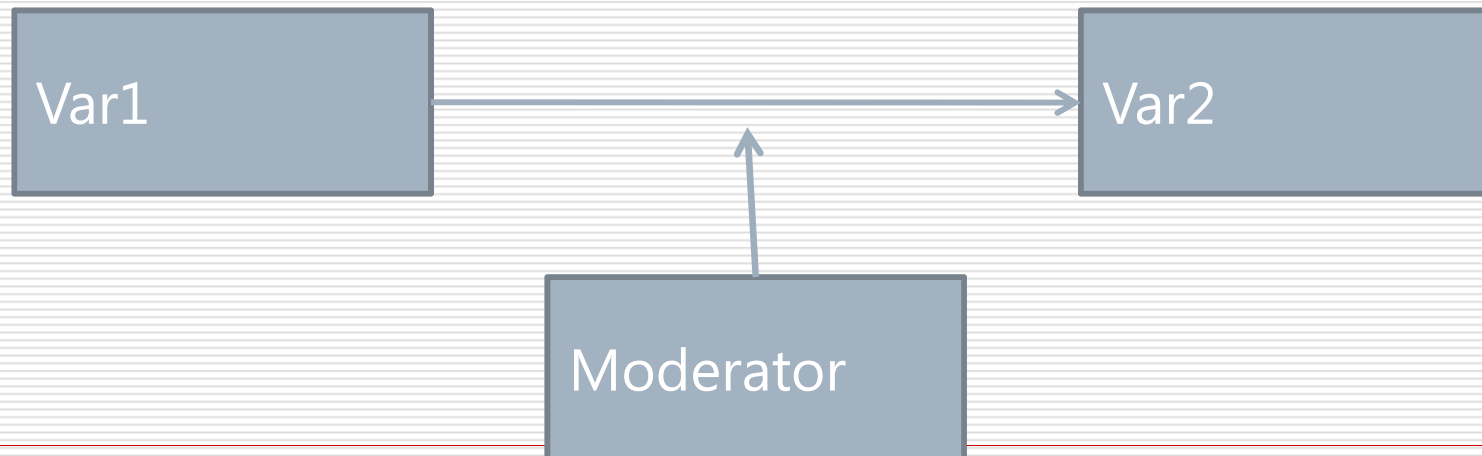
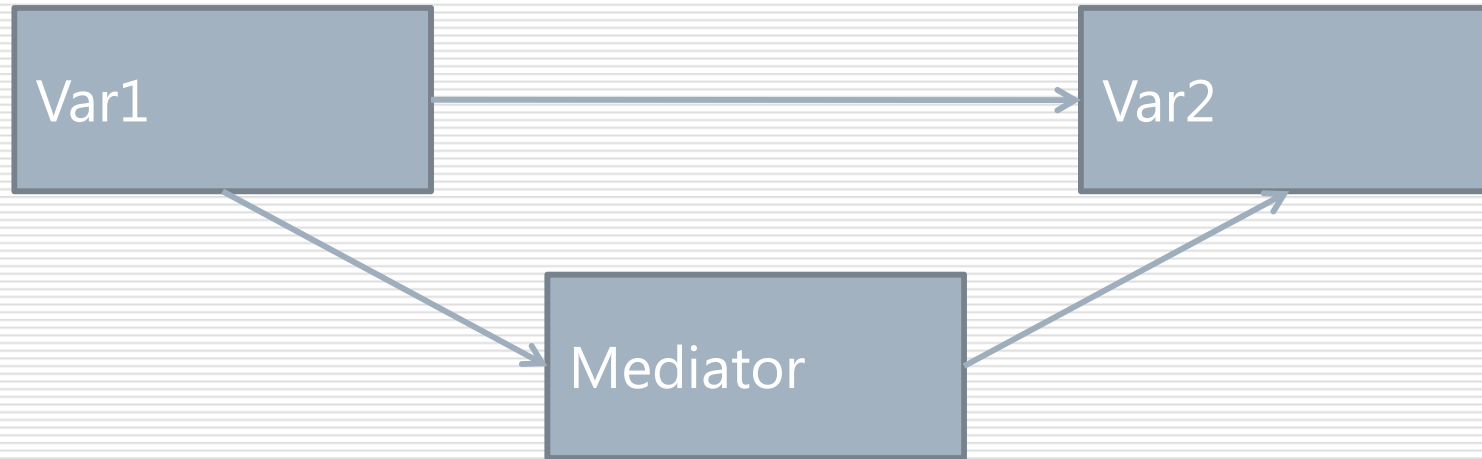
Úkol

- Vymyslete si závislou proměnnou, několik prediktorů (kategorické i spojité), ideálně něco, co má smysl dělat po blocích
 - Pozn: oproti triviálním hypotézám ze zač. semestru je potřeba vysvětlit, o co usilují (zdůvodnění prediktorů, bloků, referenční kategorie u dummy, ...)
-

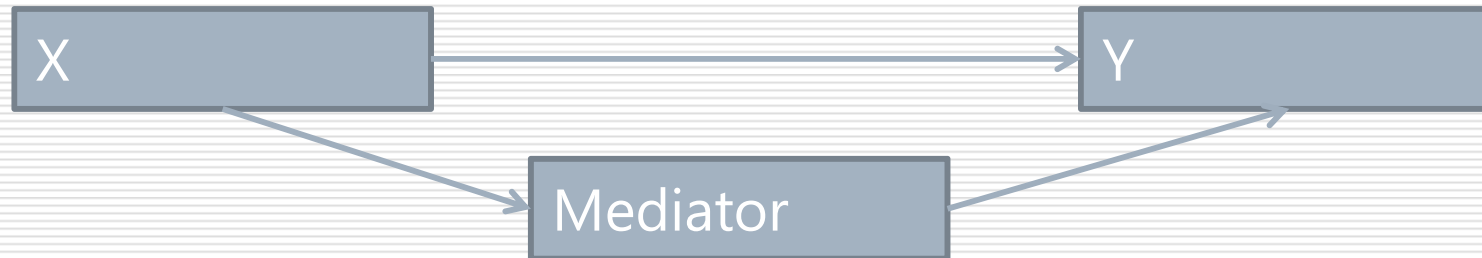
Moderace a Mediace

- ❑ MODERACE a MEDIACE jsou prototypickým zapojením třetí proměnné do vztahu mezi dvěma proměnnými
 - ❑ Terminologii a statistiku v tomto směru ustavili před 25 lety Baron a Kenny, <http://davidakenny.net/kenny.htm>
 - ❑ MODERÁTOR je obvykle kategorická proměnná, která mění (historicky snižuje-moderuje) těsnost vztahu mezi X a Y
 - ❑ MEDIÁTOR je proměnná, skrze níž se odehrává vztah mezi X a Y. Vztah mezi X a Y je pouze zdánlivý, protože X ve skutečnosti ovlivňuje Moderátor a Moderátor následně ovlivňuje Y.
-

MODERACE A MEDIACE

Mediace

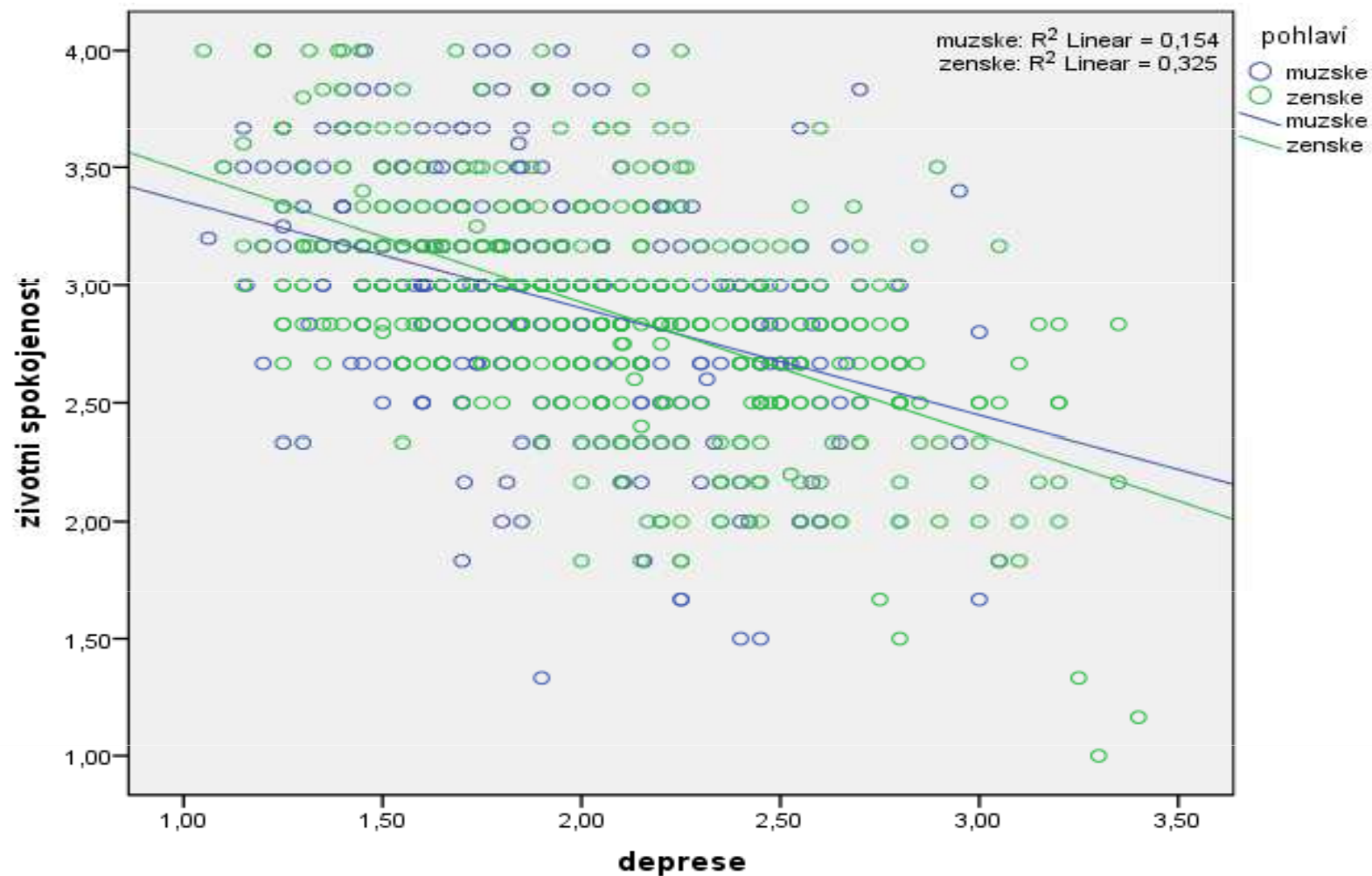

1. X signifikantně predikuje Y (! r může být při plné mediaci malá)
2. X signifikantně predikuje Mediátor
3. M signifikantně predikuje Y, je-li X kontrolována
4. Původně signifikantní vztah mezi X a Y po zařazení mediátoru klesne (ideálně na 0)
5. Nepřímý efekt X na Y (přes M) se statisticky významně liší od 0 –
Sobelův test ($a=B_{M.X}$, $b=B_{Y.M}$)

$$z = \frac{ab}{\sqrt{(b^2SE_a^2) + (a^2SE_b^2)}}$$

Moderace

□ Liší se vliv X na Y např. pro muže a ženy?

Moderace se realizuje násobením

- Je-li proměnná moderátorem vztahu prediktoru a závislé, říkáme, že moderátor **interaguje** s prediktorem
 - Interagovat mohou kategorické i intervalové proměnné
 - Vytvoříme novou proměnnou, která je násobkem interagujících proměnných
 - Př. $\text{depBYpoh} = \text{Deprese} * \text{pohlaví}$
 - Vložíme do regrese tuto proměnnou vedle hlavních efektů
 - Př. $\check{Z}S = b_0 + b_1 * D + b_2 * P + b_3 * \text{depBYpoh} + e$
 - Regr. koeficient vyjadřuje rozdíl vlivů jedné interagující proměnné pro různé hodnoty druhé interagující proměnné
-